

Cilj Beča bio je da u

Nedavno obeležen *Dan primirja u Prvom svetskom ratu* još jednom je podsetio na strahovite žrtve koje su Evropa i svet podneli u njemu i na užase kojima je taj rat otvorio vrata u istoriji 20. veka. Sa druge strane, podsetio je i na najnovije revizionističke poglede na *Veliki rat*, koji se zasnivaju na stavu da su svi krivi, dakle – niko nije kriv.

Džon Rol je britanski istoričar koji se bavi Nemačkom u tom periodu, posebno likom i delom kajzera Vilhelma II (autor je trotomne biografije o njemu) i svojim je naučnim delom stekao je glas jednog od najznačajnijih istoričara našeg doba. Formiran u pozitivističkoj tradiciji *Kembridža*, koja, kako kaže, duboko poštuje primarne izvore kao jedino sigurno istoriografsko tlo, Rol (1938, London) pripada grupi istoričara koji se protive novom revizionizmu u modernoj historiografiji, "koji umanjuje i relativizuje ulogu nemačke i austrougarske politike kao suštinskih (svakako ne i jedinih) uzročnika *Velikog rata*". U ovo se mogu uveriti i čitaoci njegove knjige *Put u Sarajevo*, koju je u prevodu Veljka Stanića sa engleskog jezika objavio beogradski *Clio*, prvi put predstavljajući delo ovog naučnika svetskog glasa našoj publici.

Da li je kajzer Vilhelm II bio monarh apsolutista, oholi autokrata, militarista i rasista?

Vilhelm II nikada nije bio vladar apsolutista, ali je kao nemački car i kralj Pruske, svemoćni ratni zapovednik nemačke vojske i mornarice i vrhovni poglavar *Protestantske crkve* imao ogromnu moć i tokom 1890-ih stvorio je uslove da tu moć u potpunosti primeni. Bio je obdaren mnogim, izuzetnim talentima – bio je ekstremno energičan, oprezan i inteligentan, dobar govornik i imao je moćnu

Poznati britanski istoričar govori o (pravoj) krivici za *Prvi svetski rat*

Razgovarala: **Andelka Cvijić**

memoriju – ali te kvalitete koji su sami po sebi vredni divljenja potirale su njegova zloglasna impulsivnost i preterana osetljivost. Manje talentovani monarh, svestan svojih ograničenja i zato spremniji i voljniji da razmisli i sasluša savete, bio bi daleko bolji vladar. Svet se menjao brzo i već do 1900. vreme lične vladavine naslednog monarha, koliko god da je uman bio, pripadalo je dalekoj prošlosti.

Ubistvo u Sarajevu pružilo je Nemačkoj savršeni izgovor za rat protiv Francuske i Rusije, koji je dugo godina bio planiran

Koliko je istina da je smatrao da je rat u kojem bi Tevtonci trebalo da zauvek unište Slovene bio manje-više neizbežan?

Kroz svoj život Vilhelm II je mislio i govorio u rasističkim okvirima iako nije bio jedini koji je to činio. Onako kako je govorio o Tevtoncima i Slovenima, tako je govorio o Francuzima kao Galima, o Englezima kao Anglosaksoncima, o Špancima i Italijanima kao o Latinima. I, naravno, bio je opsednut *žutom opasnošću* sa Istoka. U isto vreme, iskreno je verovao u okrutnog nemačkog boga koji je sprovodio svoju volju kroz istoriju. U njegovom pogledu na svet Latini, Gali i Sloveni bili su degenerisane rase koje su odavno prešle vrhunac svog procvata. Anglosaksonci su bili na pragu da priznaju dominaciju Tevtonaca, čija je sudbina bila određena božjom voljom da svet spasu od *žute opasnosti*. Međutim, prisetimo se da je nešto od tog jezika Kajzer, kao manipulativno oruđe, namenio ubeđivanju cara da se 1895. okrene ka istoku ili da se, na primer, bori protiv Japana.

On je taj jezik koristio i da ubedi Amerikance da stvarna opasnost za njih ne dolazi od Nemačke već od Japanskog carstva koje je bilo u usponu.

Fric Fišer je pre pola veka dokazao da Nemačka snosi najveći deo krivice za Veliki rat. Sada se ponovo javljaju istoričari koji tvrde suprotno. Otkud taj zaokret?

Ni u jednoj istorijskoj raspravi nije bilo toliko sporenja kao u ovoj o početku *Prvog svetskog rata*. Jedan od razloga za to je očigledan: posle onoga što se činilo beskrajinim *Zlatnim dobom*, svet je iznenada gurnut u krvavi sukob koji je odneo živote približno deset miliona ljudi, a na stotine hiljada ih osakatio. Taj je sukob svet uveo i u period neopisive brutalnosti i nasilja. Prirodno je da je svako imao potrebu da shvati kako i zašto je došlo do takve jedne užasne katastrofe.

Pa zašto se onda pokazalo da je rat tako teško objasniti? Razlog je u politici. *Versajskim ugovorom* saveznici pobednici optužili su Nemačku (i Austrougarsku) da je namerno pokrenula rat kako bi osvojila i potčinila Evropu, a tu su optužbu iskoristili da opravdaju reparacije, gubitak teritorije, oduzimanje kolonija i ograničenje u naoružanju koje su nametnuli Nemačkoj. Nemački narod je njegova sopstvena vlada 1914. godine ubedila da ga je Rusija napala i on je bio uvređen zbog optužbe za *ratnu krivicu*. Da bi se Nemačka ponovo uspravila, oni koji su znali istinu o nemačkoj politici 1914. uz pomoć vlade uložili su enormni napor da opovrgnu *laž o ratnoj krivici*. Kampanja je bila toliko uspešna da je popločala put Hitleru, *Trećem Rajhu* i *Drugom svetskom ratu*.

Istina o nemačkoj politici u 1914. godini otkrivena je tek 1961. kada je nemački istoričar Fric Fišer objavio svoju prvu ve-

